Florentin Smarandache

Civilizaţia Incaşă

14.05.2007

M-am trezit la patru şi-un sfert, pusesem ceasul să sune la 4:30 dimineaţa. Abia terminasem bagajul aseară, mă culcasem la 11 noaptea.

*

Lilia doarme-n maşină. E negură afară. Eu conduc somnoros, căscând şi întinzându-mă la volan … spre aeroportul din Albuquerque.

Am bătut drumul Gallup - Albuquerque de m-am săturat, precum în ţară: Bălceşti - Craiova.

*

Lăsat maşina tot la Airport Parking, locul 31E, cu 3.70$ + taxe = 4$ pe zi.

*

965.95$ de persoană biletul de avion până-n Lima.

Dar întreruperile, în Dallas şi Miami pentru schimbat avioanele, de 40 respectiv 50 minute, ne dau dureri de cap la prinderea conecţiilor.

Mutat de la un terminal la altul, de la o poartă la alta.

*

În Dallas un pocinog: avionul are defecţiune mecanică, e reparat … dar tot nu merge! După 1½ h pe pistă, ne anunţă căpitanul să ne mutăm…

- Vamos a un otro avión [ne îmbarcăm în alt avion].

Orice schimbare trebuie s-o priveşti pozitiv, chiar dacă e negativă: Puterea gândirii pozitive, sau Legea Atracţiei (adică: gândind la lucruri bune, ţi se va întâmpla bine; dacă te gândeşti la rău, vei atrage răul asupra ta). Energia pozitivă, sau energia negativă influenţează psihologic … undele energetice acţionează.

Atitudinea contează.

De exemplu, Caesar (101-44 î.C.), Împăratul Roman, când a pus piciorul în Africa, venit s-o cucerească, a alunecat şi-a căzut … Însoţitorii lui au interpretat păţania ca pe-un semn prevestitor îngrijorător.

Dar Caesar a ştiut să transforme incidental nedorit în victorie psihică, afirmând: „Ooo, pământ al Africii, eşti al meu!" Şi-ntr-adevăr a reuşit să ocupe nordul Africii, în special Egiptul ? unde domnea Regina Cleopatra (69-30 î.C.).

Aşa că, în locul zborului AA 917 la ora 17:30, vom zbura cu A(merican) A(irlines) 2111 la 23:55 din Miami spre Lima.

Ce câştigăm la această pierdere de şase ore? Ajungem pe la 5 dimineaţa în Lima, în loc de 10 seara, deci economisim o noapte la hotel.

*

Când mă plictisesc de citit, completez careuri de rebus sau rezolv sudoku, un joc cu numere, format dintr-un pătrat de 9×9, iar pe fiecare linie şi coloană se pun cifrele 1,2,…,9 scrise o singură dată; pătratul e subdivizat în nouă pătrăţele de dimensiuni 3×3 care, de asemenea, trebuie să îndeplinească aceeaşi condiţie: fiecare să conţină toate cifrele de la 1 la 9 scrise o singură dată. Sudoku se poate generaliza la pătrate de

dimensiune $n^2 \times n^2$, unde $n \geq 2$, folosind n^2 simboluri diferite (cifre, litere, semne matematice, etc.), scrise o singură dată pe fiecare linie şi pe fiecare coloană; iar pătratul cel mare se împarte în n^2 pătrăţele de dimensiuni $n \times n$ şi fiecare să conţină toate cele n^2 simboluri scrise o singură dată. O soluţie elementară a unui asemenea sudoku generalizat, cu simbolurile din mulţimea $S = \{s_1, s_2, ..., s_n, s_{n+1}, ..., s_{2n}, ..., s_{n^2}\}$ (presupunând că aceasta aşezare a lor reprezintă relaţia de ordine totală pe mulţimea simbolurilor S), este:

- pe linia 1: toate simbolurile în ordine crescătoare $s_1, s_2, ..., s_n, s_{n+1}, ..., s_{2n}, ..., s_{n^2}$; pe liniile următoare se fac permutări circulare, considerând grupuri de n simboluri, ale primei linii în felul următor:
- pe linia 2: $s_{n+1}, s_{n+2}, ..., s_{2n}; s_{2n+1}, ..., s_{3n}; ..., s_{n^2}; s_1, s_2, ..., s_n;$
- pe linia 3: $s_{2n+1}, ..., s_{3n}; ..., s_{n^2}; s_1, s_2, ..., s_n; s_{n+1}, s_{n+2}, ..., s_{2n};$

.....

- pe linia n: $s_{n^2-n+1}, ..., s_{n^2}; s_1, ..., s_n, s_{n+1}; s_{n+2}, ..., s_{2n}; ..., s_{3n}; ..., s_{n^2-n};$

acum încep noi permutări ale liniei n+1, considerând din nou grupuri de n simboluri:

- pe linia n+1: $s_2, ..., s_n, s_{n+1}; s_{n+2}, ..., s_{2n}, s_{2n+1}; s_{n^2-n+2}, ..., s_{n^2}, s_1;$
- pe linia n+2: $s_{n+2}, ..., s_{2n}, s_{2n+1}; s_{n^2-n+2}, ..., s_{n^2}, s_1; s_2, ..., s_n, s_{n+1};$

.....

- pe linia 2n: $s_{n^2-n+2} ..., s_{n^2}, s_1; s_2, ..., s_n, s_{n+1}; s_{n+2}, ..., s_{2n}, s_{2n+1};$

- pe linia 2n+1: $s_3, ..., s_{n+2}; s_{n+3}, ..., s_{2n+2}; s_{n^2+3}, ..., s_{n^2}, s_1, s_2;$

.....

Ş.a.m.d.

Înlocuind mulţimea S prin orice permutare a simbolurilor ei, s-o notam S`, şi aplicând acelaşi procedeu ca mai sus, obţinem o nouă soluţie.

Sudoku clasic se obţine pentru n=3. Iată un exemplu de aplicare a algoritmului anterior în cazul clasic:

1	2	3	4	5	6	7	8	9
4	5	6	7	8	9	1	2	3
7	8	9	1	2	3	4	5	6
2	3	4	5	6	7	8	9	1
5	6	7	8	9	1	2	3	4
8	9	1	2	3	4	5	6	7
3	4	5	6	7	8	9	1	2
6	7	8	9	1	2	3	4	5
9	1	2	3	4	5	6	7	8

*

„Hai să-ţi arăt“ Miami „noaptea”, „Cât e de frumos!”

‘Din înaltul cerului’ se văd brâuri de lumini strălucitoare în multe culori.

Lacuri artificiale.

Neted oraşul.

La uragane sau furtuni sunt evacuaţi doar locuitorii de lângă ţărm. Cei din Miami Beach, în special, fiindcă sunt înconjuraţi de apă.

Anglofonii citesc Ma-ia-mi, dar hispanicii aşa cum se scrie: Mi-a-mi.

*

Fosile marine încrustate pe podeaua cimentuită din aeroport, iar pereţii laterali ornaţi cu peşti confecţionaţi din plastic şi aşezaţi în forme geometrice simetrice.

*

Se-anunţă ceasul din sfert în sfert de oră la megafonul aeroportului – aşa era în Evul Mediu, şi aşteptăm avionul de Lima, care pleacă la miezul nopţii.

*

Într-o iarnă, când ne-ntorceam din România, a-ntârziat avionul din cauza furtunii, şi-am pierdut legătura în Los Angeles, înnoptând la hotel. Delta, compania aeriană, n-a vrut să ne ramburseze cazarea:

- Nu e vina noastră, a dat din umeri funcţionara, ci a vremii.
- Păi, şi cine-mi plăteşte mie camera, Dumnezeul, că el dirijează vremea?!

*

15.05.2007

Parcă am ochii plini cu nisip (de nedormit), şi păşesc rigit, pe picioare ca de lemn.

*

Aterizăm în Lima.

*

Cambio de moneda extranjera (= schimbare de bani străini):

1$ = 3,115 soles.

De la *Agencia de viaje* {se citeşte [*Ahensia de viahe*] = Agenţia de voiaj} cumpărăm imediat bilete spre oraşul Cuzco, 84$.

*

Mă lupt cu spaniola, memorând cuvinte întâlnite pe drum:

Levanter = a ridica;

Empuje = a împinge [mie-mi vine să zic: a... împunge!];

Cama = pat;

uno cuarto con una cama para dos personas

[= o cameră cu un pat pentru două persoane].

*

Încerc, de curiozitate, în avion, inka-cola, o răcoritoare numită „coca-cola peruviană”.

*

Îmi plac meciurile latino-americane. Faze de gol, 11 metri, la TV-ul companiei aeriene LANPERU. Am intrat în Imperiul Fotbalului - (în Statele Unite nu e la modă acest sport, doar `baseball`-ul – precum oina românească – şi fotbalul lor - care-i un fel de rugby).

*

Lanţuri de munţi stâncoşi (Anzii), presăraţi cu vulcani activi, despăduriţi - aeroplanul trecând aproape de creste. Aceştia se întind pe 8.000 km lungime, în partea vestică a continentului, din Venezuela până în Ţara de Foc, cu vârful cel mai înalt din America de Sud: Aconcagua, de 6.958 m, aflat în Argentina.

*

Aterizăm la Cusco [se grafiază şi „Cuzco”], oraş de munte, fostă capitală a Imperiului Incaş.

Acoperişurile cafenii ale caselor.

În aeroport melodii băştinaşe la caval, muzicanţi îmbrăcaţi în costume populare, roşii. Aşteptau sosirea turiştilor, la fiecare avion, într-o atmosferă de sărbătoare.

O stradă din Cusco

Cusco a fost întemeiat de Manco Capac [mă gândeam: Capac, ce nume, ca-n românește] în jurul anului 1250 d.C.
Următorii conducători incaşi: Sinchi Roca, Lloque Yupanqui, Mayta Capac, Capac Yupanchi, Inca Roca, Yawar Huaca, Wiracocha, Pachacutec Inca Yupanchi (1438-1471), Tupac Yupanchi (1471-1493), Huayna Capac (1493-1523), Huascar (1523-1532), Atahualpa (1532-1533). La primii nu se cunosc anii de domnie, nu s-au găsit documente. Perioada de formare a culturii incaşe durează din 1250 până în 1438, când începe expansiunea, curmată de invazia spaniolă în 1532.
Dar triburi quechua au existat din jurul anului 1000 î.C. în regatul numit Marcavalle. Abia către anul 1100 d.C., odată cu culturilor Killki şi Lucre, se iniţiază civilizaţia incaşă. *Tahuantinsuyo* [în quechua] se traduce prin 'Tarâmul celor patru cartiere', simbolizând unitatea culturilor andine realizată de către incaşi.

*

Cu taxiul (10s ≈ 3,21$, de două ori mai scump ne-a luat ghida -fiindcă nu ştiam preţurile) la Hotel El Sol [= Soarele].
Avenida Sol.
Universidad Andina de Cusco.

Palacio de Justicio.
Palacio Municipal cu galerii de pictură.
[Nu-i nevoie de tradus, sună ca-n română!]
Viva El Perú Glorioso [= Trăiască Peru, gloriosul] scris mare pe munte.
Colegio Nacional de Ciencias [= Colegiul Naţional de Ştiinţe] *(1825-1960)* lângă hotelul nostru.

Curtea interioară a Hotelului El Sol (Cusco)

Am pornit-o pe străzi la-ntâmplare...

Catedrala din Cusco

Mănânc ceva galben, iute (*causa rellena*) şi beau un suc cald, negru (*chicha morada*), apoi un fruct dulce, copt, cu gust de cartof sau morcov prăjit (*oca*).

*

Există şi pe-aici restaurante chinezeşti (am văzut şi-n Rusia prin 2005).

*

În cele 20 de ţări hispanice [Argentina, Bolivia, Chile, Columbia, Costa Rica, Cuba, R. Dominicană, Equador, Guatemala, Honduras, Mexic, Nicaragua, Panama, Paraguay, Peru, Porto Rico (din 1898 sub control american), Salvador, Spania, Uruguay, Venezuela] se folosesc accente diferite ale limbii spaniole, încât vorbitorii îşi dau seama din ce ţară e fiecare. De exemplu, argentinienii, care-s jumătate de origine italiană, pronunţă cuvintele mai preluuung.

Mă gândesc că limba latină a dispărut (e limbă moartă), deşi romanii, mai ales prin Imperiul Roman, au dăinuit peste 2.000 de ani (de la 753 î. C., fondarea Romei, până în 1453 d. C., căderea bizantinilor sub turci; Imperiul Roman de Apus fusese distrus în anul 476 d. C. de regele barbar Odoacre), în vreme ce spaniola, prin largile colonii americane, a devenit o limbă de circulaţie întinsă.

Greaca veche, persana, latina, sanscrita, turca, franceza, engleza au dominat în diverse perioade. Care va fi următoarea?

Pe viitor o să conteze ce naţie va reuşi să colonizeze alte planete, impunându-şi astfel limba ei, care va căpăta preponderenţă în sistemul solar, iar mai târziu galactic, apoi limbă primordială în univers...

*

- Ai păr mai mare pe obraz, decât pe cap! râde Lilia.
(M-am ras în cap înainte de plecare.)

*

Prin magazine lucruri de iarnă: pulovăre, mânuşi, căciuliţe.
Iglesia de la Merced (*iglesia* înseamnă *biserică*); am intrat înăuntru.
Şi prin Brazilia, în 1993, am văzut acelaşi stil de biserici şi catedrale catolice.
Pinacoteca (tablouri pe teme religioase).
Expoziţia de caricatură Rodolfo Manga Allosilla.

*

3.500 m altitudinea oraşului Cusco, fostă capitală a Imperiului Incaş.

*

Qorikancha era locul sacru al incaşilor. S-a estimat la circa 9.000.000 numărul incaşilor când au sosit *conquistador*ii [= cuceritorii], în anul 1532, sub comanda lui Francisco Pizarro (1475-1541). *Inca* (şeful statului) avea autoritate absolută, şi era considerat Fiul Soarelui; el se sprijinea pe nobilime şi preoţi. Apogeul imperiului este atins în sec. 15. Incaşii sunt apoi decimaţi de viruşii / bolile europenilor.

*

Pizarro, ajutat de fraţii săi, Gonzalo (1502-1548) şi Hermando (1478 ? - 1578), au venit doar cu câteva sute de soldaţi şi aventurieri hispaniarzi, reuşind supunerea a milioane de indieni: datorită armelor superioare, cailor ce le asigurau mobilitate, plus ... viruşii (!)
Ultimul împărat incaş, Atahualpa (c. 1500 - 1533), este decapitat în 1533.

*

În august 1536 se desfăşoară o puternică rebeliune incaşă, condusă de generalul Kiso Yupanki, împotriva Limei, oraşul abia fondat de hispanici.

*

Mulţi conquistadori erau iliteraţi (nu ştiau să scrie), iar cronicele rămase, deci documentele oficiale, au fost întocmite de scribi - care ar mai fi „rotunjit" informaţiile, ori au omis unele detalii.

*

Şi în istoria românilor, de pildă, când se vorbeşte de primii voievozi români - Gelu, Glad, şi Menumorud - pe care i-au găsit ungurii în sec. 11 când au pus stăpânire pe Transilvania, probabil cronicarul maghiar n-a înţeles bine, şi era „Vlad" nu „Glad".

*

Conform săpăturilor arheologice, descoperind oseminte umane din acea perioadă, se consideră că spaniolii i-au învins pe incaşi cu ajutorul altor triburi indigene, care se răzbunau pe cruzimea cu care fuseseră asupriţi de către incaşi.
Lui Pizarro, trecut de 50 de ani, i se oferise o concubină indiană tânără, iar - când incaşii au atacat – aceasta a trimis mesageri la tribul ei, care a sărit în ajutorul spaniolilor, aşa au învins – consideră arheologii. Celebra strategie *divide et impera* (învrăjbeşte-i pe adversari între ei, pentru a-i putea stăpâni) de pe vremea romanilor.

Cronica spaniolă spune că un flanc al conquistadorilor ar fi reuşit să-l izoleze şi ucidă pe conducătorul incaş, lasând astfel turma fără păstor. Prinşi de panică, incaşii s-au retras în dezordine... [Cronica nu menţionează nimic despre ajutorul celorlalte triburi indigene.]

*

Pizarro îl spânzură, în urma unor altercaţii, pe Diego Almagro (1475-1538), alt conquistador, dar moare datorită unei răni la gât provocată de partizanii acestuia în 1541.

*

La restaurantul Amaru Cafe Pizzeria Pub iau o bere Cusqueña (fabricată în Cusco).
Pescado con ajo [= peşte cu usturoi].

*

Trag vânzătorii de noi să cumpărăm...
M-a apucat o amigdalită, de care nu mai avusesem din clasa a opta, cand le operasem... Mă durea-n gât, că m-am dus imediat la farmacie şi-am luat antibiotice, altfel îmi stricam tot concediul.
630$ cheltuiţi în prima zi (din 1.500$ cât posedam)... şi mai rămăsese o săptămână jumătate de vacanţă.

*

22 cărţi de-ale mele, câte una-două din titluri diferite, în engleză, expediate pe la biblioteci peruviene: în Lima, Cajamarca, Huáraz, Lambayeque, Huánuco, Piura, Tacna, Puno, Pucallpa, Pasco, Tarogoto, Trujillo, Cuzco, Chimbote, Callao, Arequipa, Ayacucho.

Dar scump, 3-4$ de plic, în S.U.A. ar fi fost de două ori mai ieftin.

*

Cumpărat CD-uri cu muzică:
„Nuestro Perú"(Perul nostru),
„Zampoñas De Oro" [Zampoña (instrument de suflat) de aur],
„Cea mai frumoasă muzică instrumentală din Anzi" (în spaniolă; dintre care El Condor Pasa = Trecea condorul, Danza Inca = Dans Incaş, Amor Indio = Dragoste indiană), şi „Inkañan".

*

Nu mai trimit vederi mamei, prietenilor în ţară că mi le opreşte poşta românească (de prea multă „democraţie" probabil!).

Anul trecut am expediat din Italia şi n-a ajuns nici una!

Probabil că eu sunt pe lista neagră a stăpânitorilor României din cauza declaraţiilor mele politice – nu-mi pot ţine limba după dinţi … şi supăr pe acei care pretind că ei deţin monopol asupra adevărului absolut al lumii…

*

Am obosit, m-am plictisit scriind cărţi de călătorii, jurnale intime. Am publicat vreo zece până acum. Manuscrisul cu Indonezia zace la editură în Rm. Vâlcea de-un an de zile.

*

Ecuadorul a introdus dolarul, ca monedă de schimbat naţional, şi-au crescut preţurile precum o rachetă lansată în cer.

*

- „Mişto" să te plimbi, aşaaa… îndrug eu în argou.
- „Mişto" să ai bani, completează Lilia.

*

Populaţia foarte metişată, puţinii europeni amestecaţi cu triburile indiene. Spaniarzii, când au venit, numai bărbaţi, s-au dat la femei băştinaşe…

Micuţi, negricioşi, dar amabili.

*

Biserici mari, frumoase.

Case mici, netencuite, de lut. Ăştia-s mai catolici decât Papa! Atâta sacrificiu pentru religie, pentru nişte legende; iar oamenii de rând trăiesc înghesuiţi ca vai de ei.

*

Lilia şi-a luat în excursie haine vechi, le foloseşte, apoi aruncă şi cumpără altele noi din Perú (decât să le doneze degeaba la Goodwill în Gallup).

*

16.05.2007

Cu trenul, în zigzag, spre Machiu Picchiu (130 km de Cusco): merge când înainte, când înapoi – nu poate face altfel curbele pe acest traseu deosebit de accidentat.

Nu se permite trecerea dintr-un vagon într-altul

(*Por su seguridad no esta permitido pasar de un coche a otro*).

*

Case de lut până spre crestele munţilor.

Stâlpi cu linii de-naltă tensiune.

Creşte chiar pe povârnişurile verticale ale stâncilor.

Pe bancheta din faţa noastră doi canadieni ne arată monede canadiene de 5 si 10 cenţi şi-s revoltaţi că încă este efigia Reginei Angliei pe ele! Cică la fel e şi-n Australia. Canada şi Australia încă sunt colonii? [1 $SUA = 1.14 $CAN]

Serviciul cu elicopterul este interzis spre Machiu Picchiu pentru a nu distruge ruinele din cauza vibraţiilor.

*

La un stop Lilia cumpără pe geamul vagonului porumb fiert [2 s ≈ 0.64 $], cu nişte boabe mari, de 3-4 ori faţă de cele româneşti, nici nu l-am putut termina.

*

Vârfurile masive ale rocilor intră în nori.

Cele mai înalte lanţuri muntoase de pe glob sunt: Himalaya (8.848 m la Everest), Anzii, şi Munţii Stâncoşi (Rocky) din SUA-Canada.

*

Un avocat peruan, din tren, îmi spune că în Lima locuieşte un român, Valentin Popescu, preot misionar venit din Argentina, care vorbeşte spaniolă cu accent argentinian.

*

Ghidul cu un steag galben în mână. Vorbeşte spaniolă şi engleză.

*

¿Donde es el baño publico? [Unde este veceul public?]

Spaniolii pun semnul întrebării, dar analog şi pentru semnul exclamării, atât la început - însă întors pe dos, cât şi la sfârşit.

*

Prăpăstii înfiorătoare.

Înălţimi ameţitoare.

Trepte săpate în piatră.

*

Un grup de japonezi.
Incaşii credeau într-un spirit al muntelui.
Câteva autobuze ne cară până la ruinele din Machiu Pichiu, aflat la 2.670 m altitudine, considerat loc misterios, sacru.
Construit din piatră.
De jur împrejur se-ntinde jungla, cu pădurea tropicală. 5.000 de specii de plante trăiesc aici, plus şerpi veninoşi.
Nu s-a păstrat nici un document despre acest loc, nici numele incaş al său nu se ştie - Machu Picchiu este denumirea muntelui. UNESCO îl recunoaşte ca zestre culturală a umanităţii.
Ghidul ne explică repede. Cu carneţelul şi pixul în mână eu notez, notez continuu – şi omul, văzându-mă, zâmbeşte la mine.

Autorul la Machiu Picchiu

Exploratorul american Hiram Bingham a anunţat public în anul 1911 descoperirea ruinelor la canionul format de râul Urubamba, de fapt le-a aflat de la un ţăran. Ruinele erau acoperite de junglă. 100 oameni de la National Geographic au lucrat pentru a dezgropa ruinele (tăiat copacii, plantele, izgonirea şerpilor). Bingham a publicat şi-o carte: „Lost Cities of Inka" [Oraşele pierdute ale incaşilor].
Conquistadorii menţionaseră locul în câteva documente din sec. 16. Incaşii au rezistat invadatorilor, ultimul bastion al băştinaşilor fiind în Vilcabamba, capitala lor, apoi s-au refugiat în junglă. Machiu Picchiu a fost abandonat. S-au descoperit 173 rămăşiţe umane aici, dintre care 150 provenind de la femei, toate duse la Universitatea Yale din

SUA, pentru studiu, dar neînapoiate – ghidul glumeşte că: vor fi returnate când se vor întoarce incaşii!
S-a zvonit că indienii ascunseseră comori de aur în junglă, dar nimeni nu le-a găsit până-n ziua de astăzi: legenda spune că trebuie să cauţi Stânca Albă şi de acolo, la trei zile de călătorie, s-ar găsi aurul (în oraşul Paititi)... dar, pân' acum, s-a dovedit a fi, pentru toţi aventurierii, doar un *El Dorado*! Când eşti pierdut în junglă, tot legenda ne glăsuieşte, vezi strălucind... aurul incaşilor! [precum în deşert... *fata morgana*].
S-au descoperit multe citadele incaşe: Wiñay, Wayna, Sayacmarca, Phuyupatamarca, Choquequirao, iar pe munte sunt cărări incaşe.
Cetăţuia de la Machiu Picchiu, dedicată primilor incaşi – despre care se zice povesteşte c-ar fi venit din templul cu trei ferestre, a fost construită timp de 30 ani, de circa 1500 persoane, care plăteau taxe muncind. Aveau muzică, deoarece melodiile ridică spiritele şi astfel dau forţă.
500 de oameni locuiau aici. S-au găsit scule de bronz, vase de ceramică.
Ghidul vorbeşte mai bine *quechua* [limbă incaşă] decât spaniola. „Alin Lenciu" [transcris fonetic] înseamnă „Salut" în quechua, iar „Allin Phunchay" = Bună ziua, sau Bună dimineaţa.
Se mai vorbeşte şi *aymara*, o limbă pre-incaşă.
Acestea nu au o grafie proprie, dar folosesc sistemul spaniol de scriere.

*

Simţeam un gol în gât, gol în stomac... din cauza altitudinii.

Lilia şi Florentin pe Muntele Machiu Picchiu

Vedem un animal ciudat, ca viezurele, numit *biscacha*, furişindu-se printre stânci.

*

Gâfâiam ca un greiere, mi se zbătea inima ca la puiul de găină...

*

Am ajuns la un Observator Astronomic: incaşii cunoşteau punctele cardinale, şi foloseau un calendar al lor. Aveau cúlturi pentru perioadele agricole, care se ţineau într-un loc numit Intihuatana.

*

Templul cu trei ferestre – ridicat în memoria originii incaşilor.
Roca Sagrada [Stânca Sfântă], pe care-o atingi şi iei energie, uitând de necazuri – numită centru energetic.

Roca Sfântă în spate

Templul Soarelui, deasupra tombei incaşe, similar cu Templul Koricancha din Cusco, este dedicat zeului incaş de cel mai mare rang. În timpul solstiţiilor de vară (21 iunie) şi iarnă (21 decembrie) razele solare intră prin două ferestre în poziţii anumite.

*

Camera de depozitat.
Cimitirul incaş.

Ca oglindă foloseau... oglinda apei dintr-un vas.

*

Sisteme de curgere a apei.

*

Printre ruine păşteau lame, ca nişte oi albe cu gâtul lung.
Etimologic, cuvântul „lamă" [animal din familia de Camelidae] provine din spaniolul „llama" [= a (se) chema]. Spaniolii, zărind acest animal pe câmp, ar fi întrebat un incaş:
- Cum se cheamă? [*¿Como se llama?*]
Indianul n-a înţeles, şi-a repetat cuvântul:
- *...llama... llama...*
Şi-a rămas numele de *llama*, în spaniolă, de unde a intrat în alte limbi europene: de exemplu în franceză *lama*, şi de-aici în română, *lama*. În engleză, *llama*, se pronunţă [lä'ma], cu *a* prelung.
Dicţionarele îl prezintă etimologic ca trăgându-se din limba quechua. Tot din familia Camelidae mai fac parte animalele: alpaca, guanaco, vicuña.
Analog ar fi fost istoria şi privind „cangurul" în Australia:

- Cum se numeşte acest animal care sare? a-ntrebat un european.
- „Kan-gu-ru", a răspuns indigenul în limba unui trib arborigen, KANGURU însemnând „nu înţeleg" (!)

*

Pe aproximativ 10.000 m^2 se întind ruinele.
Machiu Picchiu se împarte în: sectorul urban (lângă Muntele Putucusi), şi cel agricol. Clădirile fuseseră acoperite cu plante uscate, numite *ichu*.

*

Templul Condorului: o stâncă ce aduce a condor zburând. Are canale subterane, şi era întrebuinţat ca închisoare.
Condorul era considerat pasăre sfântă, căreia i se aduceau sacrificii.

*

Am prânzit la restaurantul Kipu.
Nu mă pot abţine de la dulciuri!
Printre altele, am consumat un fruct arătând a mandarină, dar cu alt gust: *granadilia*.

*

Cu PeruRail, companie feroviară, înapoi spre Cusco.
Lilia învaţă să numere în spaniolă pentru a se tocmi cu vânzătorii - fără să apeleze la mine!

*

Canale TV în spaniolă, engleză, franceză, germană, japoneză.

*

Sânge arab curge prin venele spaniolilor – au fost sub ocupaţie arabă secole de-a rândul, între 711-1492. *Reconquista* [recucerirea] musulmanilor din peninsula iberică de către creştini începe din nordul Spaniei, prin luarea statelor-oraşe Toledo (1085, de către Alphonso al VI-lea), Sevilla (1248, de Ferdinand al III-lea), şi-n final Grenada (1492, de regii catolici Ferdinand de Aragon şi Isabella de Castilla).

*

17.05.2007

Spre Puno, orăşel pe malul Lacului Titicaca, lac aflat la 3.812 m altitudine, cu o suprafaţă de 8.340 Km^2, divizat între Peru şi Bolivia.

*

Autobuz cu etaj şi veceu sub scară, al companiei San Luis. Dar ne topim de căldură…fără aer condiţionat, şi-un soare care frige prin ferestre.

„¡Esta es vida, señores!" [Asta e viaţa, domnilor!]

„¡Hasta la vista, señores!" [La revedere, domnilor!]

„¡Hasta la vista, señores!" [Asta e viaţa, domnilor!] *(PN: Incorect translation)*

În autogara din Cuzco cerusem o supă locală. Costă 3$ rece şi 3,5$ caldă.

- De unde eşti?
- Din România.
- Unde e România?

Nu spun că vin din America fiindcă îmi ridică preţurile.

*

Controale poliţieneşti la ieşirea din oraş.

Merge încet autobuzul, ca o căruţă, pe drumuri strâmte. Cică e motorul stricat. (La fiecare voiaj câte-o păţanie!) Dacă l-am împinge autobuzul ăsta noi toţi, ar merge mai repede!

Ratele din Oltenia, pe vremea copilăriei mele, erau prăfoase, zdrăncănoase, mereu aglomerate – un calvar frecvent pentru mine.

*

- Dacă ţi-ar da cineva o slujbă în Peru mai bine plătită ca-n S.U.A., ai rămâne aici?
- Bine-nţeles.

*

Trecem Favela, periferia sărăcăcioasă…

Văd şi eu cătune, aşezări, viaţa omului obişnuit. Şi compar cu alte ţări.

*

Indience de statură joasă, ca nişte copii, cu pălării de soare, săculeţe roşii în spate, fuste verzi înfoiate, ciorapi, papuci/sandale.

Locuiesc aici triburi care nici nu vorbesc spaniola.

*

Există China town [cartier chinezesc] şi-n oraşe din America de Sud, nu doar în cea de Nord. Emigranţi, din toată lumea, au pătruns şi-n Peru.

Am citit anunţuri despre comunităţi japoneze.

Spre Puno

Buen viaje [Călătorie placută]!

*

Curva peligrosa înseamnă ‚curbă' (nu curvă) ‚periculoasă'!

*

Scriu din mersul autobuzului, mă zgâlcină, îmi tremură mâna...
Vehicule mici, ca ratele de la Bălceşti, cu bagajele deasupra, trec pe lângă noi.

*

Femei spală rufele la râu.

Măgăruşi.
Ricşe ca-n India.

*

Oprim într-o autogară, Ingris.
Moleşiţi, de la ora 8 la 14 în toropeala şi năduşeala maşinii, ca nişte meduze, ori precum scoicile fără ghioace...

*

Cimitire pe câmp. Fiecare mormânt cu o piatră lată, iar deasupra o cruce de fier.
Case de cărămidă nearsă, şi acoperişuri din ierburi uscate – seamănă cu nişte colibe...
Benzină D-2 şi kerosenă la staţiile de petrol. Kerosena este un carburant folosit pentru aviaţie, case se distilează între 175-250° C.

*

Oraşelul Ayaviri.
La 40 km de Puno, în Juliaca, suntem schimbaţi în alt autobuz - deoarece primul se defectase şi abia mergea.
Clădiri nevăruite... dau un aspect salubru... parcă oraşul e neterminat!

*

- Nu am plătit pentru un astfel de autobuz! exclamă o tipă care venea din Cehia.
Toţi străinii stăteau în spate.
Maşina arăta mai rău decât rablele din Dolj-Vâlcea, pe care m-am chinuit ani de zile.

*

În Puno suntem cazaţi la Hotelul Vargas Inn.

În oraşul Puno (Peru)

Bere peruană Cristal, la Restaurantul Ollantay.
Mi-amintesc de-o poantă din ţară:

- Ospătar, eu vreau spumă la bere, nu bere la spumă!

*

Cuvântul românesc „porcărie” se traduce *porqueria*!

18.05.2007
Lago Titicaca, la cea mai înaltă altitudine navigabilă pe glob. *Titi* = pumă, *caca* = piatră în limba aymara, deci Titicaca = piatra pumei (conform ghidului german al unui turist de lângă mine).
Foarte cald ziua, dar foarte frig noaptea.
Cultura Pukara (250 î.C. – 380 d.C.) în nordul lacului şi Cultura Tiahuanaco (500-900) în sud-est s-au dezvoltat aici.
Înaintea incaşilor au existat alte triburi: Hatuncolla, Lupaca, Pacaje, Paucarcolla, Azángaro.
Cu o şalupă de 25 persoane mergem la Insulele Uros.
Pe ghid îl cheamă Aldo Valero, pe barcă Urphy Titikaka.
Suntem întâmpinaţi de insulari:

- *Kamisaraki?* [Ce mai faceti? – în limba aymara.]
- *Gualiki!* [Bine!]

O insulă plutitoare in Arhipeleagul Uros

Uros sunt insule plutitoate, vreo 20-30. Pentru mine, fascinante! Nu mai văzusem niciodată. Mi se părea poetic, romantic să visezi în acest arhipelag plutitor. Aproape 3.500 locuitori „exotici". Lacul creşte şi descreşte, iar insulele se nasc şi mor. Pe o astfel de insuliţă trăiesc 4-5-6 familii, rude, fiecare cu câte o colibă făcută din *totora*, o plantă din lac de 2-6 m înălţime. Se căsătoresc cu persoane de pe alte insule.
Am intrat într-o colibă: o singură cameră, un pat din ierburi uscate, dar cu saltea normală şi pătură deasupra; în schimb aveau: televizor, încălzire electrică (sau cu energie solară)! Primitivul îmbinat cu modernul.
Ei mănâncă rădăcina albă a totorei – am pus şi eu în gură, dar n-avea nici un gust.

Autorul mâncând totora pe Insulele Uros

Toată insula (vreo 40x50 m) este construită din totora, iar la fiecare două luni trebuie reparată (ce ciudat , mă gândeam: să „repari" o... insulă), de fapt se adaugă un nou strat de totora. Grosimea insulei plutitoare este de circa 2 m.

Prin anii 1950 insulele Uros fuseseră abandonate, fiindcă viaţa era mai uşoară pe uscat. Dar au fost repopulate pentru turişti.

Cum măsurau adâncimea apei: o piatră, legată cu sfoară, era lasată să cadă la fundul lacului. Au făcut o gaură chiar prin insulă!

Cu insulari din Uros

Instrumente muzicale tipice: *sanka*, *julajula*, *jula*, *bambo*, *mohoseño*, *kharhuani*, *tarcasalina*, *wacatinque*, *wancara*, *quena* (un soi de fluiere, naiuri, tobe).

*

Tot din totora băştinaşii construiesc ambarcaţiuni, *Walsa*. Două luni ia construcţia unei bărci, de către 6 persoane, şi rezistă doar un an, apoi putrezeşte. Încap în ea 16 oameni. Folosesc sfoara de naylon pentru legarea totorei.
În fiecare an aymara-nii construiesc o nouă casă, o nouă barcă.
Plimbarea cu această „gondolă" de totora costă 5 soles [≈1,6 $], în vreme ce la Veneţia costă 100 €. Ne duce la insula vecină, mai modernă, denumită însăşi Kamisaraki (salutul, în limba aymara). Au poştă şi electricitate. Au trei şcoală. Elevii sunt transportaţi cu barcile cu motor.
Există şi-un spital de urgenţă. Utilizează şi medicină naturală (din felurite ierburi). Femeile nasc în casă, nu la spital.

Barcă de totora

Sunt insule plutitoare care au atins fundul lacului, şi-au devenit stabile.
O familie poate să-şi fabrice insula ei şi s-o pună acolo unde vrea.
Frumos pentru un pictor... aş crea şi eu năzbâtii de-ale mele artistice... De jur-împrejur insuliţe.

Mă duce gândul la Delta Dunării, şi frumuseţile ei.

*

Cu şlepul pe canal. Apa e joasă, 2-3 m, se vede fundul.
Vântul suflă, parc-am zbura. Îmbrăcăm veste grena de salvare.
Mă-ntreţin cu trei fetişcane, din Republica Dominicană, în span-gleză! Dacă toate ţările astea hispanice (vreo 20) s-ar uni într-un bloc: aceeaşi monedă, fără viză dintr-o ţară într-alta, promovându-şi culturile reciproc, făcând şi-o alianţă militară... Simón Bolívar încercase formarea unei confederaţii hispano-americane la Congresul din Panamá, în 1826, dar a eşuat, făcându-l să se retragă din politică.

*

Distracţia cere efort, bani, timp, dedicaţie.
Stuf-stuf... Exotic: să stai să citeşti şi să visezi...
Sclipiciul valurilor. Aerul rece.

*

Ajungem la Insula Taquile (numele provine de la Rodriguez de Taquila, colonistul care a pus stăpânire pe insulă şi i-a obligat pe indigeni să se îmbrace în haine de ţărani spanioli). Locuitorii, vreo 2.000, se ocupă cu agricultura şi turismul, dar îşi păstrează în mod rigid tradiţiile, respingând influenţele occidentale.

Pe Insula Taquile (Peru) – cu Monica

Femeile ţin copiii legaţi în spate şi poartă broboade negre pe cap. Bărbaţii au căciuliţe, înflorate, cu urechi.

Ne-arată fructe şi legume specifice: porumb mic, cuscus, *oca* (o săptămână, dacă e lăsată sub soare, se face dulce), *papafrisa* (precum cartoful, dar nu se deshidratează). Pământul este lucrat primitiv, cu săpăliga.
Taquile-i singura insulă unde bărbaţii împletesc la cot cu femeile. În trecut insula a fost şi puşcărie pentru prisonierii politici.

*

Lacul Titicaca este termoregulator.

*

Cantuta este floarea naţională a Perului, dar şi prenume feminin.

*

Societatea insulară are forma unui colectivism comunitar. Liderii doar au voie să poarte căciuliţă, plus pălărie neagră deasupra. Numai cei căsătoriţi pot fi conducători.
Fetele nemăritate îşi acoperă părul cu o maramă neagră, iar cele măritate lasă un pic de păr afară. Tinerii stau împreună trei ani înainte de cununie, şi se leagă cu o centură de logodnă. Nunta durează 7 zile.
Ne-au dus în gospodăria unui om obişnuit de pe insulă, şi ghidul ne explica.

*

La ţesături, textile lucrează manual cu săptamânile.

*

Prezic vremea în agricultură după nori, zborul păsărilor, direcţia vântului.

*

Frunzele de eucalipt se mănâncă.

*

Nu mai puteam respira la urcuş...

Inginerele din Republica Dominicană: Arlen, Monica, şi Lilianna, zic că sunt foarte sociabil, că vorbesc cu toată lumea – şi mă pozez cu ele, îmi dau adresele de e-mail să le scriu. Strigă la mine: Florentin*o* (în spaniolă). Eu sunt curios cum gândesc oamenii din felurite colţuri ale lumii, ce mănâncă, ce obiceiuri, tradiţii. Îi năpădesc cu întrebările, deseori „reuşesc” să-i enervez...

Fetele din R. Dominicană (Arlen, Monica, Lilianna), şi Lilia

Am urcat pe vârful insulei, unde era o expoziţie foto cu viaţa indienilor, apoi o bisericuţă, cu altar, şi grămezi de cartofi înăuntru – n-am înţeles de ce.

Bisericuţa de pe Insula Taquile

La Restaurantul Angeles ne-au dat *sopa* [supă], *papafrisa*, şi ceai de Muña – un arbore ce miroase ca menta.

*

Jacques Cousteau (1910-1997), oceanograf francez, a explorat Lacul Titicaca în căutarea aurului incaş, dar nici el nu l-a descoperit.

*

Condorii se împerechează şi rămân alăturaţi pe viaţă. Când unul moare, celălalt se sinucide (ca-n Romeo şi Julieta), zburând în cer înalt şi lăsându-se să cadă liber, murind apoi la ciocnirea cu suprafaţa apei...

*

Cât trăieşti, înveţi.
Cât trăieşti, nu te mai saturi de văzut.
Muncesc, muncesc... predau, scriu cărţi şi articole, studiez...
Şi-n vacanţe fac o escapadă în care nu vreau s-aud de nimic... lucru, internet, şedinţe, email-uri... pur şi simplu mă rup de lume, ies în afara timpului şi mă recreez...

*

Apa străluceşte în soare
ca un pom de iarnă
cu globuleţe şi artificii...
Îmi arde faţa,
m-am roşit ca (d)racu'
sub razele ăştea tropicale
stând ore-n şir pe puntea şalupei care-alunecă prin canal ca o sanie pe gheaţă...

*

Anotimpul secetos este în perioada mai-octombrie, iar cel ploios: noiembrie-aprilie.

*

La TV dansatoare cu fundul gol (doar un fir de aţă – din economie de material) se fâţâie pe scenă.
Cultura s-a sexizat enorm – cultura de consum.

*

E frig în cameră, ăştia n-au sisteme de-ncălzire din cauza climei calde mereu, încât Lilia doarme cu scurta pe ea, iar eu cu cămaşă şi pulovăr.
La 2-3 noaptea ţipăte, vorbete afară (drogaţi, beţi) pe strada Jr. Oquenado, Nr. 160, în faţa hotelului nostru – ca-n Bordeaux în 1992 când făcusem un turneu paradoxist prin Franţa.

19.05.2007
Cu autobuzul companiei Panamericano spre oraşul Copacabana [în limba aymara înseamnă „văzând albastrul"].
Trecem frontiera în Bolivia, taxa: 1 Boliviano [moneda locală] = 0,5 soles.
Schimbăm la rata de 1 $ = 7,7 B(olivianos) în localitatea de frontieră –
Bienvenidos a Kasani Bolivia [Bine aţi venit la Kasani, Bolivia].
Portretul Preşedintelui Evo Morales Ayma în biroul de la vamă.
N –au controlat bagajele, doar paşapoartele. Am primit viza pe loc.
Bolivia este cu-o oră înaintea Perului.

Având o populaţie de numai 9 milioane de locuitori la o suprafaţă de 5 ori mai mare decât a României, pierzând ieşirea la ocean după războiul cu Chile (1879-1883) şi eşuând în formarea unui stat mare andin împreună cu Peru (1836-1839), Bolivia este una dintre cele mai sărace ţări latino-americane după Haiti, Honduras, şi înaintea Cubei.

*

La autobuz, în Copacabana, ne-a aşteptat un băietan cu o hârtie pe care scria <Smarandache>, şi ne-a dus la Hotel El Mirror, chiar pe malul Lacului Titicaca.

*

Silla = scaun;
Trucha = păstrăv;
Pescado = peşte.

*

Copacabana mi-aminteşte de Balcik, port la Marea Neagră, din fostul Cadrilater românesc (azi aparţinând Bulgariei), pe care-l luasem în urma Războaielor balcanice (1912-1913) şi l-am pierdut în 1940. La Balcik mai dăinuie Castelul Reginei Maria.

*

Am întrebat un spaniol de ce cuvântul *llama* nu se scrie *yama*, fiindcă pronunţia este aceeaşi. „ll" se citeşte „i" într-un diftong (vocală + semivocală). Mi s-a răspuns că s-a moştenit aşa.

*

Astăzi e *Fiesta de la Papa Blanca* [Sărbătoarea cartofului alb] şi Preşedintele ţării ţine un discurs la radio.

*

La *Isla del Sol* [Insula Soarelui], în Lacul Titicaca.
Şalupa opreşte la Challapanpa.

La debarcaderul Insulei Soarelui (Bolivia)

2 Bs (≈ 0,26 $) pozatul cu lama.

Lilia cu-o lamă pe Insula Soarelui

Urcuşul pe creasta insulei e obositor datorită aerului extrem de rarefiat.
- *I sleep where I stand!* [Adorm de fiecare dată când stau pe loc!], exclamă o englezoaică.
- *She means that* [Vorbeşte serios], adaugă prietenul ei.
A doua oprire la Yomani, unde vizităm ruine incaşe. Aici au locuit triburile Manco Okllo şi Manco Copack.

*

Intrăm în Templul Virginei din Copacabana sau Candelaria: mare, alb cu dungi verzi.

Candelaria în Copacabana (Bolivia)

Cumpăr fructe şi dulciuri de la tarabele din oraş, câte un pic, pentru degustare: *habas, higos, poroto, alfeñique, melcocha, anoz tostado...*

*

De la fereastra hotelului nostru, Ei Mirrador, se vede Lacul Titicaca: şlepuri, bărci pe apă ca gâzele, şi debarcaderul.
Însă e frig în cameră... c-am răcit, îmi curge nasul.

*

20.05.2007
Cu autobuzul spre La Paz (la 3.658 m altitudine, populaţia 1,5 milioane), capitala Boliviei (unde-i sediul guvernului), pe când oraşul Sucre este capitala constituţională a ţării; deci Bolivia are două capitale!
Numele provine de la Simón Bolívar (1783-1830), liberatorul (*Libertador*) de sub spanioli al Venezuelei (1818), Noii-Grenade (1819), Regatului Quito (1822), şi-al regiunii Anzilor. Între 1822-1830 el formează Marea-Columbie.
32 de limbi, mai mari sau mai mici, se vobesc in Bolivia: principalele fiind spaniola, quechua şi aymara.

*

La Paz înseamnă Pacea.
Ne mai încălzeşte muzica din maşină.

*

Pentru a nu trece din nou graniţa în Peru, şi-apoi iar în Bolivia pe uscat, autobuzul merge spre Tiquino, de unde traversăm cu barca Lacul Titicaca pe malul bolivian, în timp ce autobuzul este îmbarcat pe un şlep. Îmi vine să vomit…

Oraşul La Paz (Bolivia)

Plaza Murillo, în La Paz, cu mulţi porumbei după care aleargă căţei şi copii. Păsările zboară în stoluri mici.

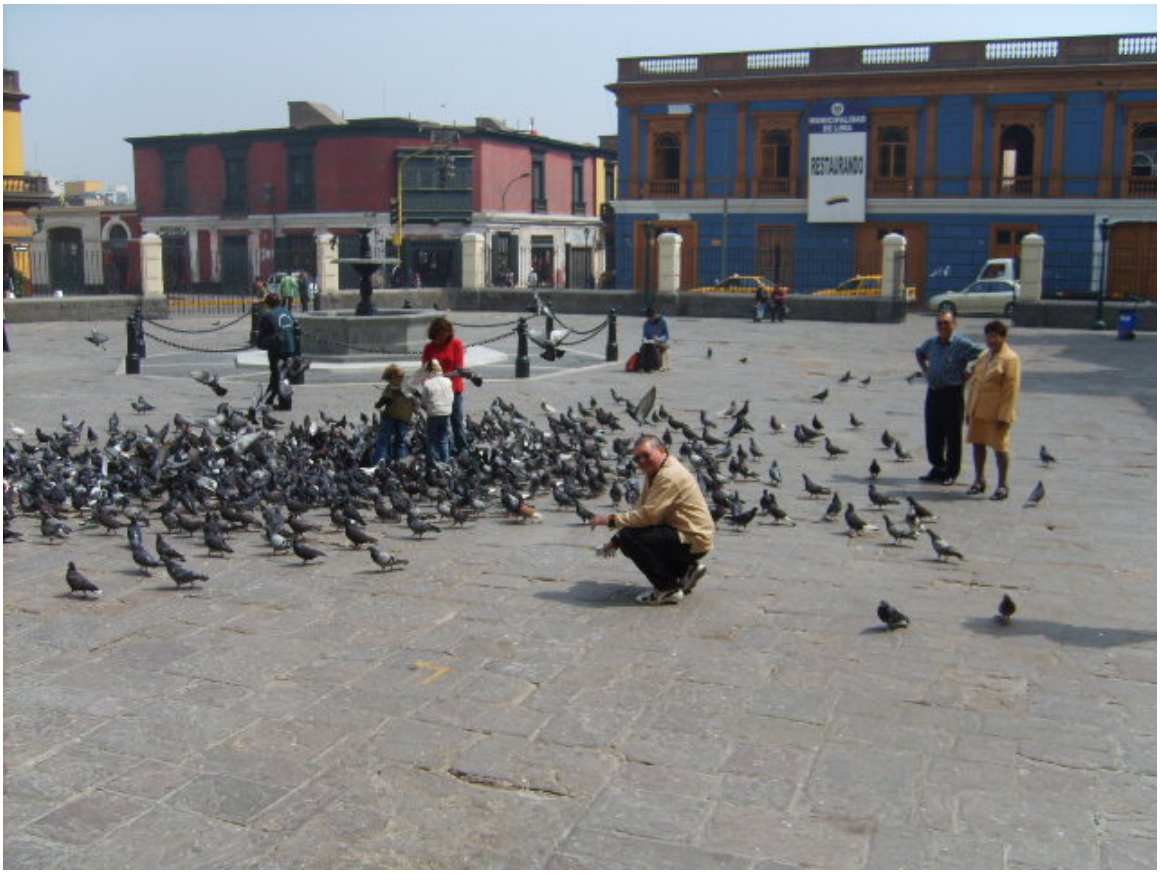

Plaza Murillo în La Paz

Am obosit prin excursii, mai rău ca la servici. Suflu greu când urc scările … şi vârsta îşi spune cuvântul - trecut de-o juma' de secol… „Bătrâneţe, haine grele"… Noroc, însă, c-am ajuns şi pân'aici. Colegi de-ai mei din liceu şi generală sunt acum … dincolo.

*

Mi se consumă bateriile Alcaline AA repede la aparatul digital de fotografiat Samsung. Umblu cu rezervele după mine.

Azi mi-am cumpărat un încărcător şi patru baterii reîncărcabile (38 Bs). Mâine-o să le fac proba.

*

La hotelul Residencial Latino din La Paz plătim 80 Bs pe noapte. Săpun nu e la baie, cică să ne cumpărăm!

*

Uitându-mă prin librării, zăresc o carte de Sun Tzu, „Arta Războiului", în spaniolă [El Arte de la Guerra] tradusă de Jaime Barrera Parra după versiunea englezească a lui Samuel B. Griffith, care-o tălmăcise din chineză (23 Bs).

Mă pasionează înţelepciunea veche, de-aceea m-am dus anul trecut şi-n Grecia.

*

Echipe boliviene de fotbal: Real Potosi, F. C. La Paz, Bolivar La Paz, pe primele locuri în clasament.

*

În toată ţara se fac vaccinări contra febrei galbene şi eu nu mi-am luat măsuri precaute înaintea plecării.

Nici când am fost în India, China, sau Indonezia n-am făcut-o…

Pentru anumite ţări, li se cere turiştilor să se vaccineze împotriva unor maladii „exotice”.

*

21.05.2007

Dureri de cap, respirări greoaie (simţeam că mă-năbuş, parc-aveam asmă) noaptea…

Este acel rău de altitudine (el soroche) ...
deoarece oraşul La Paz se află la 3.650 m înălţime, aerul e rarefiat, prea mult ozon.

Localnicii sunt adaptaţi, dar vizitatorii păţesc aceleaşi simptome - mi s-a confirmat.

Mâncăm de dimineaţă (grăbit), ca să nu ne fie rău în autobuz.

Strada barată cu alte vehicule (în semn de protest împotriva guvernului bolivian), dar şoferul poate ocoli prin şanţ.

Mergem la Tiwanaku. Pe câmpuri se văd lanuri de quinoa, o cereală precum orezul. NASA cică ar experimenta-o ca hrană pentru astronauţi.

Civilizaţia pre-colombiană Tiwanaku a durat aproape 3.000 de ani, împărţită în etape:

- între 1500 î.c. – 45 d.c. perioadele I şi II (Săteşti);
- ntre 45 d.c – 700 perioadele III şi IV (Urbane clasice);
- între 700 d.c – 1200 perioada V (Expansivă).

Tiwanaku a fost capitala unui imperiu de 600.000 Km^2 cu o populaţie de 100.000 locuitori.

Construind apeducte, locuitorii au fertilizat terenul, formând platforme agricole (suka kollus). Au domesticit animale.

Văzusem la Cusco, într-un tablou, culturi în formă de cercuri/scări: straturi concentrice de sus în jos ca un trunchi de con. Mă-ntrebam ce reprezintă? Se numeau takanas, şi aveau avantajul că apa de la rondurile/platformele superioare se scurgea la următoarele.

*

80 Bs (≈ 10,39 $) intrarea, de persoană, la Tiwanaku.

*

200 specii de porumb şi 300 specii de cartof cresc în solul bolivian.
Cartoful deshidratat, pentru a fi păstrat mult timp, se numeşte *chuño*, iar oca deshidratată, *kaya*.
Se cultivă *quinua* pe câmpuri, o cereală care a fost luată în consideraţie şi de specialiştii de la NASA pentru a fi experimentată pe Lună.

*

Pentru tiwanakuieni, animalele cămiloide asigurau transportul bunurilor, lâna pentru textile, iar oasele pentru unelte şi instrumente musicale *(quena*, *silbato*). În afara acestora, aveau un cult pentru condori,şerpi, peşti, şi feline.

*

Piramida Akapana are şapte trepte. Cântăreşte 25 tone. Înălţime 18 m. Perimetru 800 m. Descoperită accidental de spaniardul Oyaldeburo, care căuta comori!

Fusese acoperită cu pământ şi iarbă de ziceai că este un deal. Încă şantier arheologic – guvernul a alocat fonduri pentru dezgroparea ei.

Autorul şi soţia la Şantierul arheologic de la Tiwanaku (Bolivia)

Peste 100 ani au lucrat indienii la ridicarea acesteia. Rocile au fost aduse din altă parte.

Statuetă la Tiwanaku (Bolivia)

Muzeul prezintă multe cranii. Dinţii nu aveau carii deoarece băştinaşii beau suc de eucalipt, care omora bacteriile.
Vase zoomorfe (cu figure de animale).
O momie aymara.
Textile din pene.
Nobilii îşi deformau craniul, ţinând capul copiilor înfăşurat strâns încă de la naştere, pentru a se diferenţia de plebe.
Tiwakanuienii credeau că pietrele au suflet.
Construiseră sisteme de drumuri – multe atribuite incaşilor (*Caminos del Inka*), şi citadele (Lukurmata, Konko Huancane, Waqui, Wari), irigaţii.
Cuptoare metalurgice.
Ierbologia = folosirea varietăţii de plante în medicină.
S-au descoperit şi înscrisuri din acea vreme, dar încă nedescifrate.

*

Structurile importante ale oraşului: Templul semi-subteran, Kalasasaya, Kantatayita, Piramida Akapana, Pumapunku, Karikala, Putuni.
Observatoare astronomice aveau la Kalasasaya şi Pachataka, prin care măsuraseră anul solar la 365,24 zile şi determinau când se schimbau sezoanele.

*

La Puerta del Sol [Poarta Soarelui] este ca un arc de octora. Arată solstiţiile şi echinoxurile. Cântăreşte 10 tone.

*

Un amplificatory de sunet, construit ca urechea – pe principii acustice, la ieşire din complexul arheologic.

*

Moartea era percepută ca o perioadă de tranziţie spre altă lume. Tombele conţineau amulete, obiecte utile.

*

Din cauza schimbării climatice nefavorabile, dintre anii 700-1.200, populaţia începe să emigreze, iar Imperiul Kiwanaku se destramă în stătuleţe mici (*Señorios Regionales*).

*

Europenii, însă, au jefuit monumente indigene şi-au expropiat obiecte de artă.

*

Servim bucate tipic aymara la restuarantul alăturat: cupa de quinua, şi carne de lamă (eram nerăbdător să gust).

*

Tot drumul m-am convorbit cu doi brazilieni din Saõ Paulo, studentul Eugênio Alvim şi octoral Juliano Paes, foarte înalţi. Îmi povesteau că pentru echipele de fotbal este greu să joace în La Paz din cauza răului de altitudine (*el soroche*), chiar şi brazilienii, care au cea mai bună echipă din lume, au fost învinşi: Bolivia – Brazilia = 2-0.
Atunci, meciul retur a fost programat în oraşul brazilian Recife, unde e cald şi umid, iar bolivienii nu-a obişnuiţi la acest climat, rezultatul final: Brazilia – Bolivia = 6-0 !

*

În localitatea Chacaltaya, din Lanţul Muntos Real, există cea mai înaltă staţiune de schi din lume.

*

Verbe întrebuinţate frecvent în spaniolă:
Deber = a trebui;
Llavar = a adduce;
Dar = a da;
Tomar = a lua.
Le scriu pe carneţel ca să le memorez.

*

Un fruct ca poamele uscate, *quisa*.
O gogoaşă cu brânză, *pastel*.
Un suc, precum magionul de prune, fiert: *api*.

*

Amas-zonas = (tu) iubeşte zonele; *ama-zona* = (el) iubeşte zona.
Amazonul este fluvial cu cel mai mare debit din lume. Din Munţii Anzi până la Atlantic se întinde pe 7.000 km, considerat de la izvoarele Apurimac, trecând prin Peru şi Brazilia, cu un bazin de 6.000 km^2. Regiune slab populată, în special cu triburi de indieni.

*

22.05.2007

Prin Agencia de Viajes y Turismo „Inka's Archaeological Tours", din La Paz, făcusem rezervaţie şi plătisem 213$ de persoană pentru a merge la Arequipa şi de-aci la Canionul Chivay-Colca pentru a vizita terasele pre-incaşe (incluzând hotel, micul dejun, ghid, autobuze), dar…ghinion.

Transporturile boliviene au declarat grevă în toată ţara! Au blocat străzile principale, şi nu putem trece din La Paz spre Arequipa. Ne oprim în Laja (cam la ½ oră de capitală). Şoferul încercase nişte drumuri de ţară, neasfaltate, pentru a ocoli bloqueo, întrebase şi-un cioban care păştea vaci şi oi pe câmp – fără succes. Chiar şi vama era închisă, deci intrarea în sau ieşirea din Bolivia pecetluite. Punctul de frontieră prin care urma să ajungem în Peru era Desaguadero.

Lilia supărată, eu nervos…

Ne-am întors direct la aeroportul din La Paz. Banii erau pe terminate, doar vreo 350$ rămaşi pentru şapte zile, neavând nimic plătit (hotel, mâncare, alte pachete de scurte călătorii). Noroc cu VISA, cartea de credit, am plătit biletele de avion La Paz – Lima = 345$ de persoană.

M-am certat cu Ulises, directorul agenţiei [are numele celebrului erou mitologic grec], i-am cerut să ne restituie banii, bineînţeles vom fi penalizaţi (deşi nu-i nici vina noastră, nici a agenţiei)…

Când pierzi bani, nu-i nimic;

Când îţi pierzi companionul, pierzi jumătate din tine;

Iar când îţi pierzi sănătatea, pierzi totul.

Poliţia n-are autoritate în faţa demonstranţilor, care cer guvernului să scadă taxele.

Bolivia este printre cele mai sărace ţări din America Latină, după Haiti şi Honduras, urmată de Cuba.

E un obicei Sud-American de a protesta blocând şoselele, dar sunt afectaţi oameni nevinovaţi – în loc să înconjoare/blocheze clădirea guvernului sau preşedintelui…

*

12 ore stau în Aeropuerto Internacional de la Ciudad de EL ALTO (care aparţine capitalei La Paz) citind/studiind articole, despre distanţe metrice în raţionamentul nesigur, ambiguu, paradoxist, folosit în cibernetică la fuziunea sensorilor (autori: Branco Ristic, răposatul Philippe Smets, Anne-Laure Jousselme, Dominic Grenier, prietenul Éloi Bossé) în vederea îmbunătăţirii normei city-block.

*

Analog privind măsura de similaritate dintre probabilităţile subiective (autori: Javier Diaz, Maria Rifqi, Bernadette Bouchon-Meunier).

*

Mai am şi-un eseu despre Unificarea Teoriilor Artistice, pe care îl purec, îi reordonez ideile, îl corectez. Trebuia să fi fost gata înaintea călătoriei de documentare incaşă şi pre-incaşă, dar n-am mai avut timp.

*

Taxa de aeroport în La Paz: 24 $.
Cu AeroSur, companie aeriană, la miezul nopţii, spre Lima, pentru a scăpa de blocadă – noroc că nu-s şi avioanele… blocate.

23.05.2007

28$ camera la Hotel Recibe în Lima.
Ne-am culcat la 2:05 noaptea.

*

Dimineaţa ne mutăm la Hotel Europa, chiar în centru (Plaza San Francisco), cu numai 35 soles (≈ 11,24$) pe noapte.

*

Vizităm Mânăstirea San Francisco.
Ordinul Franciscan a fost infiinţat de San Francisco de Assisi în 1210 împotriva creşterii rolului banilor în rândul clericilor dar şi al laicilor. A fost aprobat de Papa Honorius al III-lea în 1223.
Franciscanii trebuiau să trăiască din munca lor şi să predice prin oraşe.
În sec. 17 Ordinul se împarte în radicali (Spirituali), şi moderaţi (Observanţi).
Astăzi există trei ramuri: franciscanii propriu-zişi, capucinii, şi conventualii.

*

Catedrala *Santisima Virgen De Chapi*.
Jesus Christus / Deus Homo / Vivit Regnat Imperat.
Domul de lemn construit în 1625.
Biblioteca mânăstirii, cu scări interioare în formă de melc, din sec. 17, conţinând peste 25.000 volume rare, incluzând primul dicţionar publicat de Academia Regală Spaniolă.
Ceasloave vechi de-un metru lăţime.
Sala de cor religios: cu sfinţi desenaţi (stil baroc) şi cariatide. Are 130 de scaune gravate, o tribună, şi orgă.

*

Ghida grăieşte numai în spaniolă, şi repede – ciulesc toate urechile, de-abia pricep câte ceva...

*

Archicofrandia de la Purisima (1578-1998).
Muzeul de Artă Viceregală şi catacombele.
13 tablouri de franciscani, printre care San Francisco Solano – decedat aici.
Sala de reuniune a franciscanilor.
Picturi murale anonime.
11 tablouri înfăţişând „*La Pasion de Cristo*" [Pasiunea lui Christos].
Tehnica de clar-obscur în pictura religioasă.
La subsol un labirint plin de oseminte umane (predomină femururile), cranii (peste 25.000). Catacombele au fost descoperite în 1943.
Se crede că existau pasaje subterane secrete între Catedrală şi Tribunalul Sfântei Inchiziţii.

Autorul la Muzeul Arheologic Rafael Larco Herrera

Textile din pene – parc-ai pune mâna pe-o pasăre.
Vase de ceramică înfăţişând o ceremonie în care oamenii se ţin de mână, ca-n hora românească.
Sala erotică pre-incaşă: sculpturi cu... penisuri umflate, mari... femei cu vagine largi... acte sexuale în diverse poziţii...
[Mai văzusem aşa ceva pe templele din Kajuraho în India!]

*

Vânzători ambulanţi circulă printre maşini.

*

Muzeul de Cultură Naţională, cuprinzând piese antropologice, etnologice, şi etnoistorice. Clădirea proiectată de arhitectul polonez R. Malachowski.
Galeria artiştilor tradiţionali.
Dintre cercetătorii culturali peruani: Max Uhle, Julio C. Tello, Luis E. Valcárcel, José Sabogal, José María Arguedas.

*

Plaza Dosa de Mayo: în formă circulară, având 8 clădiri de acelaşi stil. Un poliţist mă avertizează să fiu atent să nu mi se fure aparatul de fotografiat din mână.
Frumoasă vreme în Lima: dulce, umidă, călduţă – e plăcut să te plimbi.

*

Universidada Nacional Federico Villarreal.

*

- Nasul tău parcă e piele de şarpe care se jupeşte, râde Lilia.
{M-am ars de soare, sunt şi răguşit, ras în cap...}

Florentin şi Lilia în Plaza de Armas din Lima (Peru)

Pe jos până la Piaţa San Martin, construită pentru aniversarea centenarului independenţei (survenită la 28 iulie 1821) a Perului. Statuia, ridicată de Mariano Benlliure, reprezintă pe José de San Martin, eliberatorul.

Muzeul Aurului din Peru

Columb a plecat din Palos în 1492 cu intenţia de-a găsi drumul spre Indii, unde se zvonea c-ar exista mult aur. A descoperit, în schimb America, iar pe băştinaşi i-a numit, din greşeală, „indieni", fiindcă el credea că ajunsese în India! Şi aşa le-a rămas numele.
De pe vremea lui Pizarro, s-au născocit legende despre aurul „ascuns" de incaşi, iar indienii care ar fi ştiut unde se află ar fi fost spânzuraţi de crengile pomilor - ca să nu destăinuie locul.
Viceregii (guvernatorii din colonii, subordonaţi regelui) au efectuat săpături neştiinţifice, distrugând multe obiecte de artă pre-columbiană. Căutătorii de comori au profanat tombe, monumente religioase.

*

Obiecte din aur, argint.
Mumii pre-incaşe. Cranii.
O colecţie de arme din ţări diverse.
Există şi-un hol japonez cu armuri.

*

Aurul se topeşte la 1063 grade centigrade [pe scara Celsius; termen adoptat din 1948], cuprul la 1083°, platina la 1773°. Însă prin combinarea metalelor, se poate scădea punctul de topire.

Estadio Nacional de Fútbol [Stadionul Naţional de Fotbal].
El Palacio de Justicia [Palatul de Justiţie].
Hotel Sheraton.
El Centro Civico [Centrul Civic], cea mai înaltă clădire peruană: 42 de etaje.

*

Hagi şi Gică Popescu văd că sunt cunoscuţi şi-n America Latină, fiindcă au jucat la F. C. Barcelona.
Echipe de fotbal peruane: Alianza Lima, Universitario de Lima, Sport Boys Callao.

*

Basilica del Rosario. *Templo de Santo Domingo*. Slujbă la ora opt seara.
Iglesia Negresa la Mesa.

*

Moda la femei: pantofi cu botul foarte ascuţit şi toc cui.

*

Chicha = suc roşu-negru, fierbinte (0,5 sol = 0,16 $).
Churro español = un cornuleţ în formă de... penis, cu cremă la mijloc.

*

366 $ excursia la NASCA, o cultură pre-incaşă între anii 100-600 d.C.
Indienii Nasca tăiau capetele inamicelor, le mumifiau, le cusau buzele, şi le atârnau de curele... Ei locuiau în văile râurilor Grande, Ingenio, şi Nasca.

*

Pe coastele peruane se manifestă un fenomen climatic, numit *El Niño* [Copilul-Christos], printr-o încălzire anormală a oceanului, provocând o dereglare mondială a vremii. Acesta-i urmat de o răcire a timpului [fenomenul *La Niña* = Fata], care aduce secetă.

*

Nasca au dispărut datorită secetei şi războaielor cu alte grupuri etnice. Dar au lăsat celebrele „Linii Nasca", în câmpia San Jose, la 440 km de Lima, investigate de arheologi din 1926, dar numite de profesorul Paul Kosok drept „cel mai mare calendar astronomic din lume". Ele reprezintă păsări, peşti, plante, forme antropomorfice.
Maria Reiche şi Paul Kosok susţin ca aceste linii ar reprezenta constelaţii, solstiţii şi echinopţii, dar alţii cred că ele sunt coreografii de dansuri religioase, ori halucinaţii ale şamanilor, sau ar fi fost desenate de către... extra-tereştri!

*

El Puerto maritimo [Portul maritim] Callao.
Cică să nu mergem pe jos în zona asta, fiindcă e mafie şi ne jefuieşte...

Intrarea la Fortăreaţa Regală Felipe costă 6 soles pentru localnici, dar 12 soles (≈ 3,85 $) pentru străini.
Cazarmă pentagonală, la ocean, din sec. 16, dar activă şi astăzi (vedem soldaţi făcând instrucţie).
Reflectă lupta Marilor Puteri pentru colonii. Spaniolii au fost atacaţi, începând din 1579, de englezi, francezi, olandezi, şi chiar nemţi – dar au reuşit să-i respingă. Fortăreaţa avea trei rânduri de tunuri, pentru apărare.
Ne-a pus ghida o video în spaniolă despre istoria locului, dar nu se-auzea prea clar.
O machetă a fortăreţei.
Casa guvernatorului era înăuntru.
O capelă.
Colecţie de arme vechi.
Un muzeu de omagiu adus femeilor peruane căsătorite cu ofiţeri spanioli, care culegeau informaţii militare şi le transmiteau luptătorilor pentru independenţă.
Statuia Soldatului Necunoscut (*Soldato Desconocido*).
În depărtare se zăreşte Insula San Lorenzo.
Există şi un *Museo de Marina* în apropiere.

*

Are şi Lima un China Town (cartier chinezesc). Mulţi asiatici au emigrat în America Latină, care-i încă slab populată prin comparaţie cu Asia şi Europa.
Dinăm la o cârciumă ordinară:
- *sebiche* = mâncare de vegetale amestecată cu peşte murat, boabe de porumb copt, caracatiţă (!), melc, şi sepie (!) [5 soles ≈ 1,61 $];
- apoi *mimpao* = o pâine albă precum coca, umplută cu carne;
- *leche de coco* = lapte de nucă de cocos (dulce, maroniu, prăjit);
- *nispero* = fructe roşii, cu zahăr ars deasupra.

*

Cimitirul Los Angeles [*Los Angeles*, mă gandesc şi la oraşul din Statele Unite, înseamnă Îngerii].

*

Cei mai mulţi turişti sosec în lunile iulie - octombrie, ne destăinuie taximetristul, în special din SUA, Anglia, ţările sud-americane, Japonia, Corea de Sud.

*

Sunt mereu răguşit, cu usturimi în gât...

*

Folloto = foaie;
Rey = rege;
Puente = pod;
Pueblo javon = oameni săraci [trecem prin mahala].

*

Seara, nimerim în La Plaza Caruka Grande, denumită în onoarea unui compozitor.
Cântăreţi folclorici îmbrăcaţi în *panchio*.
Melodii vesele - colorate aş zice.
Spectacolul este dedicat interpretei de muzică populară Pastorita Huaracina.

*

25.05.2007

Pe şalupă spre Insulele Palomino

Lilia arată ca o pisicuţă adormită.
Ni se dau pături să punem pe genunchi – e curent, răcoare.
Primim şi câte-o pastilă de rău de mare (*dimenhidrinato*), cu un păhărel de apă.
Şapte inşi ne legănăm în valurile şalupei... Unul zice că nu-i e frică, el înoată mai bine ca... peştii!
Cerul noros, poluat.
Trecem pe lângă Insula San Lorenzo (8 km lungime, şi 2,5 km lăţime), militară, cu plajă prezidenţială. N-avem voie s-o vizităm.
Ceaţă mereu.
O turistă chiar din Lima, Betsy Buitrón, este biologistă marină - studiază înmulţirea peştilor.
Pe ghidă o cheamă Margot.
Simt goluri în stomac, mi se-nvârte capul...

*

O altă insulă, El Frontón, apare la orizont, fusese transformată în puşcărie pentru cei mai înrăiţi criminali şi hoţi (mi-aminteşte de Alcatraz, fosta închisoare insulară din Golful San Francisco în SUA).

Aici s-au revoltat prizonierii, gardienii nu puteau să-i potolească, iar preşedintele ţării dăduse ordin s-o bombardeze în 1986. Puşcăriaşii stăteau liberi pe El Frontón, fiindcă apa era rece şi insula departe de ţărm.
Un infractor celebru, Guillermo Portugal, alias La Gringa pentru că mai scăpase odată de la închisoare travestit în femeie!, a reuşit să evadeze. Cum? A prins o focă, i-a luat pielea şi s-a învelit în ea pentru a-i ţine de cald, s-a uns şi cu grăsime pe corp - strat protector contra apei friguroase, iar când înota şi-a pus deasupra un pelican mort ca să-l camufleze.
Apoi s-a refugiat în Ecuador. După mulţi ani de exil s-a-ntors în Peru, ca om serios, s-a făcut mecanic, şi-a povestit păţaniile sale.

Insulele Palomino pline de foci

Urât miroase locul... ca la o cocină de porci. Margot ne dă vată cu alcool s-o punem la nări.
Animalele rag, ţipă, mugesc... Stau la soare pe pietre, ori se-ncolăcesc prin valurile oceanului.
Focile sunt teritoriale, dacă intri în zona lor te pot ataca.
Există şi pelicani, dar şi-o pasăre numită *piquero*, care se-aruncă în picaj, câte 6-7 deodată, să prindă peşte, dar orbesc deoarece pătrund în apă cu ochii deschişi.
La-ntoarcere n-am mai rezistat, şi-am vomitat peste bordul şalupei, liniştindu-mă... după care m-am dus în spate şi m-am culcat, acoperit cu o pătură... mă simţeam bine.

Pe Lacul Titicaca nu erau valuri ca pe ocean.

26.05.2007

În timp ce Lilia probează zeci de perechi de sandale, pantofi, geici, pulovere şi pantaloni, eu gust tot felul de fructe, sucuri, dulciuri, mâncăruri exotice.

*

Champa = o prăjitură mică, galbenă, precum cozonacul.
Chirinoya, *lucuma* = fructe.
Suc de *quinua*.
Cumpărăm 6 ouă fierte [1 sol ≈ 0,32 $], mici, pistruiate, făcute de-o pasăre numită *codorniz*.
Caldo de gallina y un poco de carne = ciorbă caldă de găină cu puţină carne [2 soles = 0,64 $].

*

La tarabe vânzătoare cu copii legaţi în spate.
Am trecut peste râul Rimac, ce taie Lima, în cartierele mărginaşe. Trebuie să fim atenţi la buzunare...

27.05.2007 (Duminică).

Pe strada Simon Bolivar luăm un taxi pentru Grădinile Zoologică şi Botanică.
9 soles (≈ 2,89 $) intrarea.
Eram doar în cămaşă, dis-de-dimineaţă, şi mă luase cu frig.

Autorul la Grădina Botanică din Lima

Ţipau papagalii...
Maimuţe mici ca şobolanii, de le ţii în palmă.
Alte maimuţe cu... fundul gol (fără păr la şezut).
Lebede negre (paradoxismul naturii).
Acvarii pline de peşti pirana – cu dinţii ca de fier.
Urâte jivinii şerpii ăştia!
Insectare de fluturi la muzeul zoologic.
Pinguinii (*Spheniscus humboldti*) înoată prin apă ca nişte avioane cu aripile deschise – mici precum răţuştele.
Grădina Botanică – aprins colorată, ca un mozaic de flori, cactuşi, lotuşi pe lac.

*

O expoziţie de minerale. Plătim încă un sol intrarea.
Există minerale metalice (aur, argint, cupru, plumb, zinc, aluminiu, etc.) şi minerale nemetalice (sare, argilă, granit, marmură, etc.).
Procedee folosite la Institutul de Mine pentru depistarea diamantelor în pietre, zăcăminte.

*

Coborâm cu ascensorul într-o mină.
Metode de perfomarare şi transportare a mineralelor pe vagoneţi.

*

Vizităm Muzeul de Ştiinţă şi Petrol.

Despre extragerea şi prelucrarea petrolului.

*

Festival folclorico în complexul Jockey Plaza din Lima.
Triburi din Amazon cântă, dansează, îmbrăcaţi în veştminte populare. Unii mai goi – ca-n junglă, legaţi cu frunze sau flori.
Nu ştii la ce trib să mergi mai întâi.
Au improvizat mici lăcaşuri, colibe specifice, ca la teatru.
Identific şi descendenţi germani (mai blonji); întreb o tipă, şi-mi răspunde că nu mai vorbeşte germană.

Festivalul Folclorului în Lima

Fanfara cântă şi militarii defilează în Plaza de Armas.
Lume puhoi.

*

La restaurant urmăresc un meci de fotbal: Cienciano (din Cusco) – San Martin (din Lima) în timp ce mănânc, dar Lilia se enervează că nu poate pleca din cauza mea.

28.05.2007
Avionul nostru pleacă la 11 nopatea, deci încă o zi la dispoziţie.

*

Centro Cultural de Escuela Nacional de Bellas Artes

Deşi parţial închis, mi-au dat voie să intru.

Şcoala de Arte Frumoase pregăteşte studenţi în pictură, sculptură, restaurare şi conservare, educaţie artistică, şi gravură.

Gravura cuprinde tehnici de:

- xilografie = tipărire cu ajutorul unei plăci de lemn cu fire gravate;
- litografie = imprimarea de desene făcute cu cerneală sau cu creionul gras pe o piatră calcaroasă (inventată de A. Senefelder în 1796);
- serigrafie = procedeu de imprimare folosind plăci cu anumite forme pentru a reda aceste forme;
- colagrafie şi *intaglio*;

plus artă digitală, foto gravură, şi reciclarea hârtiei.

Muzeul Inchiziţiei şi al Congresului

Intrare gratuită.

Tribunalul Inchiziţiei a fost instaurat de papalitate (Innocent al III-lea, în anul 1199) contra ereticilor (musulmani şi evrei), şi a fost abolit la începutul sec. 18.

Tribunalul Inchiziţiei din Lima

Se foloseau interogatorii, anchete (*inquisitio*, de unde şi numele), torturi fizice, pedepse, cenzuri religioase - mai ales de către prelaţii dominicani.
Ordinul Dominican a fost iniţiat în anul 1215 de Sf. Dominic, pentru a lupta împotriva ereziei, pledând pentru o societate comunitară unde se predică Cuvântul lui Dumnezeu.
Acest tribunal ecleziastic punea oamenii „să se confeseze" de păcatele săvârşite...
Femeile acuzate de vrăjitorii... Evreii sunt expulzaţi în 1492 din Spania, iar în 1496 din Portugalia. Ultimul bastion musulman rămas în Spania, la Grenada, este izgonit în 1492.
Muzeul prezintă Inchiziţia din Peru, al cărei tribunal fu creat în 1569, sub regele spaniol Filip al II-lea.
Am văzut sala de tortură, unde „păcătoşii" erau maltrataţi, apoi închişi în celule strâmte subterane.

Imagini din sala de tortură a Inchiziţiei

Diverse torturi fizice

*

Lilia zice c-a găsit un cadou... pentru ea (nu invers!)...un şirag de mărgele incaşe... să-l cumpăr...
N-am încotro!

*

Am pierdut dicţionarul englez-spaniol / spaniol-englez, îl ţineam în buzunarul de la spate. Dar sunt bucuros că mă-ntorc acasă... *Home, sweet home!* [Acasă, ce bine-i acasă!]